

BR. 144

IZVEŠTAJ KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 2. OKTOBRA
1944. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O PREDUZETIM
MERAMA I SITUACIJI NA ŠIREM PODRUČJU BEOGRADA,
TE NAMERAMA I POKRETIMA JEDINICA NOV I POJ NA
TOME SEKTORU¹

KR Pismeno dostavljeno:
1.) Ia (FS)
Telegram 2.) KTB

STROGO POVERLJIVO

OKW IWF St! Op (H)
— Jugoistok —

PREDMETNAČELNIKA
Samo po oficiru!

K-t Jugoistoka

(K-da GrA »F«)

Prim.: 8. 10.

Ia/KTB Br. str. pov. 51/44

Prim.: 2 Pril.: 0

XXXIX

Veza: Vaša instrukcija str. pov. br. 773544/44⁴ Predmet na-
čelnika

Situacija na severoistočnom krilu područja u mojoj nadležnosti izvanredno se zaoštrila za poslednjih 48 časova. Smatram da je došao momenat da-uglavnom prekinem sa prebacivanjem personala sa iegejskih ostrva na kopno i da naredim da se postojeći transportni avioni i rezerve pogonskog goriva upotrebe za prebacivanje trupa iz rejona Atine u rejon Beograda, što je sada težišni zadatak. Prekid sa evakuacijom ostrva utoliko je hitniji s obzirom da [nepovoljna] vremenska

¹ Snimak overenog teleograma (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 191, s. 655—7.

² ii ³ Četvrtasti pečati.

⁴ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

situacija, a naročito uticaj neprijatelja, sve više sprečavaju plansko izvršenje ovog zadatka. Tražio sam od Komande Grupe armija »E« da mi u kratkom roku iznese svoje stanovište. Kad stigne njen odgovor, podneću svoj konačni predlog.

U pogledu pojedinih tačaka Vaše instrukcije izveštavam:

- 1.) Evakuacija grčkog područja vrši se, od momenta kad smo primili zapovest za preorijentaciju težišnih dejstava, svim mogućim sredstvima. O smetnjama sam stalno izveštavao, a izložio sam ih posebno i u mojoj proceni situacije od 20.⁵ i 26. 9.⁶ Kao primer kako se sporo odvija prebacivanje trupa, i pored svega preduzetog, navešću:
  - a) Prvi voz 117. lov.[ačke] div.[izije] pošao je iz južne Grčke 18. 9, a stigao je u Beograd 2. 10. uveče.
  - b) Prebacivanje aviona Gren. puka »Rodos« naredeno je 28. 9, a prva partija od 200 ljudi ovog puka dostigla je svoj cilj 1. 10.
- 2.) Napad većeg broja ruskih armija preko linije Temišvar — Kula⁷ učinio je nemogućim izvršenje zadatka datog pod tač. 2. b.), a izvršenje zadatka pod tač. 2. c.) snagama koje se vrlo sporo dopremaju sa grčkog područja već sada je došlo u pitanje. Mora se računati da je Banat izgubljen, a zato više nije moguće ni uspostavljanje veze sa juga sa Grupom armija »Jug.« Neprijateljskom težištu kod Zajčara⁸ nismo u mogućnosti da nešto odgovarajuće suprotstavimo, te je na taj način ugrožen severni deo doline Morave, zajedno sa železničkom prugom i putem, i pored toga što se još neko vreme može računati sa uspešnim trajnim otporom 1. brd. div. i 7. SS-brd. div. U takvoj situaciji neizvodljiv je neki protivnapad samo lim snagama, koje su vezane u teškim odbrambenim borbama. Prema tome, neko popuštanje zategnutosti situacije moguće je očekivati samo u sadejstvu sa Grupom armija »Jug⁹, koja planira ofanzivu na južnom krilu. Istu ofanzivu ću podržati i sa poslednjom puškom koja mi bude na raspolaganju.
- 3.) U vezi sa Titovim jedinicama koje su prikupljene u rejonu Šapca¹⁰ i koje se planski pomeraju prema severu, računam

⁵ Vidi dok. br. 135.

⁶ Redakcija ne raspolaže tom procenom situacije.

⁷ Bliže o tome vidi Colonel V. Anesku i dr., n. d., str. 237—243.

⁸ Reč je o dejstvima 64, 68. i 75. streljačkog korpusa sovjetske 57. armije i 14. korpusa NOVJ (vidi Grupu sovjetsko-jugoslavenskih automobila, *Beogradska operacija*, str. 149—50; tom I, knj. 13, dok. br. 5 i 6).

⁹ To je bivša Grupa armija »Južna Ukrajinac«; preimenovana je 20. septembra u Grupu armija »Jug«.

¹⁰ Reč je o 12. korpusu NOVJ (vidi tom I, knj. 13, dok. br. 11 i 21).

sa njihovim pokušajem da izvrše spajanje sa ruskom napadnom grupom oko Bečkereka, i da na taj način zatvore prilaze Beogradu sa zapada. Nemačke snage koje bi bile u mogućnosti da, sa izgledom na uspeh, održe železničku prugu i put Beograd — Vinkovci ne postoje, s obzirom na takvu situaciju. Dovođenje SS-div. »Handžar« razmatra se neposredno sa rajhsfirerom SS, ali [njena upotreba na ovom području] znači, vrlo verovatno, osipanje ove jedinice zbog dezertiranja čim ona napusti bosansko područje.¹¹ Jedina mogućnost je neodložno razoružavanje Muslimana, obrazovanje od pripadnika nemačke narodnosti jedne brze brigade i njeno angažovanje u rejonu [Sremske] Mitrovice (Sava) i istovremeno predavanje dragocenog teškog oružja delovima trupa Grupe armija »E«, koji će pristizati i koji su sasvim nedovoljno naoružani. Teška kriza koja neposredno predstoji opravdava, po mom mišljenju, ovakav neobični organizacijski zahvat, za koji se mora dobiti i saglasnost rajhsfirera.

- 4.) Zato što se snage dovedene iz Grčke vrlo kasno angažuju u rejonu Beograda, neće do daljeg biti moguće pojačavanje hrvatske linije veze i priključenje istarskom području, kako je to naređeno pod tač. 2. a.) i 2. d.) pomenute instrukcije. To je utoliko teže sprovesti što bi pruga Beograd — Zagreb mogla uskoro postati jedina osa snabdevanja područja Jugoistoka. S obzirom da se Rusi stalno približavaju ovoj pruzi, kozaci i Hrvati nisu više dovoljni kao njena zaštita. Zbog toga ponovo molim da se odustane od vezivanja onih nekoliko nemačkih bataljona u Banjoj Luci, tj. da se od firera traži dozvola za napuštanje ovog grada,¹² jer je njegovo trajnije držanje bez nemačke pomoći isključeno, a ni u kom slučaju nećemo imati snaga za njegovo ponovno zauzimanje nakon što ga Hrvati izgube.
- 5.) U pogledu energičnog usmeravanja pokreta, kontrole korišćenja transportnih kapaciteta i izvršenja rušenja, itd., odgovarajuća naređenja su izdata, vrši se neprekidna kontrola i — koliko je to tehnički izvodljivo — sve se to sprovodi u delo. Imam puno poverenje u meni potčinjene

¹¹ Pripreme za napuštanje bosanskog područja od strane 13. SS-divizije »Handžar« počele su 16. oktobra, dok su pokreti jedinica Divizije za napuštanje severoistočne Bosne (gde su se tada nalazile) počeli 21. oktobra. Deo preostalih snaga Divizije počeo je prebacivanje na komunikaciju Novska — Ivanic-Grad, dok je drugi deo jedinica Divizije prebačen u širi rajon Batine. Tako je 13. SS-divizija »Handžar« praktično prestala da postoji u novembru 1944. Opširnije o tome vidi tom IV, -knj. 30, dok. br. 82.

¹² Bliže o tome prvobitnom zahtavu vidi dok. br. 138.

više komandante, trupne komandante i opunomoćene komesare da će oni svuda intervenisati sa oštrinom kakva se traži. Dosadašnje odvijanje svih pokreta, i pored vrlo respektivnih teškoća koje iskrsavaju na samom području, dokaz je da je rad trupe i štabova besprekoran i efikasan. Zbog toga što su veze vrlo slabe i nedovoljne, a i bande ih svuda ometaju, ne uspevamo da stalno i neprekidno imamo jasan pregled situacije. Čak i upućivanje generalštabnih oficira i ordonans-oficira avionima ne može više da se sprovede u potrebnom obimu, jer je na severnom delu Balkanskog poluostrva već u punom obimu nastupilo jesenje vreme.

- 6.) Iako nisam u stanju da dovoljno procenim namere i mogućnosti Rusa kao neprijatelja, ipak moram računati sa mogućnošću dubokog prodora u bok nadležnog mi područja, koje se za sada još uvek proteže od Rodosa do Zagreba, i koje je relativno usko i po dužini razvučeno. I pored svega toga, svakako je moguće izbeći bezizlaznu situaciju Grupe armija »E« sve dotle dok postoji i dok se drži jadranski front, zbog čega ja ovaj front, dakle, više ne smem bitno slabiti. Utoliko mi izgleda važnije da se snage Grupe armija »E« što je moguće brže prikupe i srede, te da se dobije mogućnost da se s njima izvode operacije celovito i masirano. Ako bih bio stavljen pred izbor da žrtvujem normalno naoružane jedinice Grupe armija »E« pojedinačno ili da uključim manji broj loše naoružanih ostrvskih posada, ja bih se odlučio za ovo poslednje. Svoju konačnu, vremenski preciziranu odluku za početak napuštanja Grčke podneću fireru najkasnije za 24 časa.¹³

pot. bar. f. Vajks
general-feldmaršal

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«)
Ia, str. pov. br. 0293/44
od 2. 10. 1944, 23.30 časa

Za tačnost:
Zelmajer
gen. št. pukovnik

¹³ Redakcija ne raspolaže tim predlogom.